

Miten Suomessa tuotettua villaa käytetään pienteollisuudessa Suomessa

Kandidaatintutkielma

Eeva Piesala

0509323

Taiteiden tiedekunta, Sisustus- ja tekstiilimuotoilu

Piia Pyrstöjärvi

Lapin yliopisto

3.12.2020

Sisällysluettelo

1 Johdanto	1
2 Suomalaisen lampaanvillan vaiheita	1
3 Villavat vuoteni tutkimuksen taustalla	4
4 Huopaliike Lahtinen	7
5 Kultavilla.....	10
6 Porin villa ja peite	12
7 Kotimaisen villan arki nykyään	13
8 Kotimaisen villan virtauksiin vaikuttavat tahot	16
8.1 Suomen Lammasyhdistys	16
8.2 Pirtin Kehräämö	17
8.3 Novita.....	18
8.4 Kierrätys, jäte ja roskavilla hankkeet.....	19
9 Villojen huominen.....	20
Lähdeluettelo	25

1 Johdanto

Lammastalous on suhteellisen pientä Suomessa ja villoista kiinnostuneita tuottajia on vielä vähemmän. Vaikka villojamme on vähän ne eivät ole vähäisiä vaan mainio, monipuolinen materiaali. Alan toimintaa seuranneena haluan nähdä sen kehittyvän, oppivan menneistä ja lähtevän uusin ajatuksin tulevaisuutta kohti. Kiinnostus villoihin on lisääntynyt tuoden mukanaan myös tutkitun tiedon tarpeen, jotta ymmärretään tämän päivän tilanne. Kun ymmärretään alan historia sekä toimintaympäristön arkinen todellisuus, on uuden näkökulman rakentamiseen hyvät eväät valmiina.

Ensin perehdyn lammastalouden historiaan, minkä jälkeen kerron omasta taustani ja tutkielman aineistosta. Tavoitteeni on tutkimuksessa saada käsitys suomalaisen villan käytön kokonaiskuvasta. Analysoimalla teemahaastatteluja ja kotimaisen villa-alan julkaisuja pyrin luomaan käsityksen, miten kotimainen villa päättyy pienteollisuudelle ja miten tuotantoketju toimii. Kotimaisen villan käyttö on laaja ja monisyinen kokonaisuus, jota pyrin tällä tutkimuksella hahmotamaan sitä käyttävän yrityksen näkökulmasta.

2 Suomalaisen lampaanvillan vaiheita

Lampaita on pidetty alkujaan sekä uhrieläiminä että maidon takia, ja vasta myöhemmin kotieläimenä villan, lihan, taljojen, talin ja lannan vuoksi. Vanhin lampaanluun pala on löydetty Suomessa Pietarsaaresta ja sen arvioidaan olevan

noin vuodelta 2000 eaa¹. Järjestelmällinen jalostustyö eläinaineksen parantamiseksi on aloitettu 1900-luvun alkupuolella, jolloin uuhia eli äitilampaita oli noin 1 miljoona, nykyään niitä on vain noin 75 500².

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen koettu puute tekstiilimateriaaleista tuonnin ehdyttyä pakotti suuntaamaan katseen omiin lampaisiin ja niiden kykyyn tuottaa villaa. Villaa pidettiin strategisesti tärkeänä materiaalina ja sen jalostusta haluttiin alkaa kehittämään. Vaikka lampaita oli paljon ja sen myötä myös villoja, lammastalous oli etupäässä omavaraistaloutta aina 1950-luvulle asti.³

Villakaupassa oli pitkään vallalla vaihdantakäytäntö, missä tehtaot kokosivat suurimman osan käyttämästään villasta vaihtamalla tuotteitaan villaan. Kauppiat vaihtoivat raakavillan esim. kankaisiin, sukkiin, lankoihin ja vuodehuopiin, jolloin rahaa ei tarvittu. Kauppiat toimivat villateollisuuden raaka-aineen hankintaorganisaationa. Näin ollen ei kehittynyt käsitystä villan hinnasta ja laatuvaatimuksista. Vaihdantataloudesta siirryttiin villankeräilyjärjestelmään vuonna 1942 voimaan tulleen villalain⁴ myötä, jossa kotimaisen villan osto-oikeus annettiin ostojärjestöille. Kolme ostojärjestöä oikeutettiin ostamaan kaikki sille tarjottu villa määrättyin hinnoin. Vuonna 1936 perustettu Villakeskus OY on yksi näistä järjestöistä ja ensimmäinen, joka toteutti laatumaksutapaa villakaupassa.⁵ Suomessa oli siis organisoitu toimiva villankeräilyjärjestelmä 1900-luvun loppupuoliskolla, jolloin oli villaa käyttävää pienimuotoista tekstiiliteollisuutta. Yritys saattoi ostaa näistä valtion hyväksymistä ja tukemista villan keräyskeskuksista tarpeisiinsa sopivaa villaa tarvitsemansa määrän.

¹ Vertainen, 2019

² Lehto, 2020

³ Räisänen, 2019

⁴ Karja & Lilja, 2007

⁵ Inkovaara, 1945

Suurin osa villasta oli tuolloin suomenlampaanvillaa, koska muita rotuja oli vasta alettu tuomaan ulkomailta. Tuontirodut oli jalostettu tuottamaan tehokkaasti lihaa, eikä villan ominaisuuksilla katsottu olevan suurta merkitystä. Lammastalouden päätavoitteena katsottiin olevan lihantuotanto⁶. Suomen liittyessä EU:hun vuonna 1995 loppui valtion tukema keskitetty villan keräily, koska EU ei pidä villaa maataloustuotteena eikä sitä enää tuettu valtion toimesta. Lammaskuuluu maataloustukien piiriin, mutta villa tipahtaa kerittäessä pois tukien piiristä maailmanmarkkinoiden armoille. Villan keräilyyn tuetun keskitetyn keräilyn tilalle ei varsinaisesti syntynyt Suomessa uutta toimijaa, vaan siitä lähtien sen virkaa on tavallaan hoitanut Lammastaloussäätiön omistama Pirtin Kehräämö suurimpana kotimaisen villan ostajana. Lammastaloussäätiön tehtävä on edistää suomalaista lammastaloutta⁷.

Maailman villamarkkinoita on hallinnut 1800-luvulta lähtien Australia, suurimpana merinovillaa tuottavana mahtimaana.⁸ Suomeen merino ei ole rantautunut, vaikka siitä löytyy mainintoja 1700-luvulta ja maatalousnäyttelyissä on ollut roidun edustaja joitakin kertoja viime vuosisatojen aikana. Tekstiiliteollisuuden kehittyessä 1900-luvun alussa kartanot yrittivät tuottaa Suomeen hienovillaisia lampaita, mutta ne eivät levinneet laajemmin.⁹

Tietoista jalostusta ja rotumääritelmä alkuperäisrodullamme suomenlampaalla on ollut noin 100 vuotta, vaikka suomalaisen lampaan historia kantaa noin 4000 vuoden taakse.¹⁰ Suomessa on nykyään suomenlampaan lisäksi monia tuontirotuja ja kaikkien rotujen sekoituksia. Suomenlammasta on rotuna ylivoimaisesti eniten 74 %:n osuudellaan. Kainuunharmasta 8 %, texeliä 7,7 % ja eri rotujen

⁶ Vertainen, 2019

⁷ Komulainen, 1998

⁸ Räisänen, 2019

⁹ Karja & Lilja, 2007

¹⁰ Vertainen, 2019

risteytyksiä on 4 %. Loppu 6,3 % muodostuu monesta rodusta, joita ovat ahvenmaanlammas, oxford down, rygja, dorset, ruotsalainen turkislammaskoira, itäfriisiläinen maitolammaskoira ja suffolk.¹¹ Tässä tutkimuksessa käsitellään näiden rotujen villoja puhtaina ja sekoituksina. Suurimman roolin saavat suomenlammas, kainuunharmaa ja texel. Villamarkkinoilla puhdas suomenlampaanvilla, eli alkuperäisrotumme villa, sekoitetaan usein suomalaiseen villaan, joka on Suomessa tuotettua minkä tahansa rodun tai sekarotuisen lampaan villaa.

3 Villavat vuoteni tutkimuksen taustalla

Olen työskennellyt kotimaisen villan parissa yli 30 vuotta, tuottajana 1994–2016 ja jalostajana omassa alan yrityksessä, Piiku Oy, vuodesta 1984 lähtien. Suomenlampaan villa on ollut pitkäaikainen kiinnostukseni kohde, johon olen paneutunut niin tuottajan kuin jalostajan näkökulmasta. Valmistuin tekstiilisuunnittelun artemiksi Kuopion käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksesta (nyk. Kuopion muotoiluakatemia) 1988, jolloin tein lopputyönäni mattomalliston suomenlampaanvilloista. Piiku myi aluksi kehruutettuja lankoja, mutta 1990-luvulla pääasialliseksi myyntituotteeksi muodostuivat huovutusmateriaalit. Käyttämäni villat ovat aina olleet suomenlampaanvilloja ja alkuperältään itse tuotettuja tai muuten jäljitettävissä.

Lammastalous siirtyi sukupolvenvaihdoksessa pojalleni vuonna 2016, ja hän jatkaa sitä edelleen ja tuottaa villoja yritykselleni. Suomen mittakaavassa lammasmäärämme on ollut suurehko, noin 350 uuhua, mikä on turvannut villojen perussaatavuuden yritykselleni. Piikun toimiessa maataloutemme ohessa olemme rakentaneet oman pesun, värjäyksen ja karstauksen linjaston, joten pääasiallinen tuotanto tapahtuu nykyään kokonaan tilalla. Vuosien varrella olen käyttänyt paljon alihankintayrityksiä villan kerintään, pesuun, värjäykseen, karstaukseen,

¹¹ Lehto, 2020

kehruuseen, neulaukseen ja huovutukseen. Villojen kerinnän merkitys hyvälle villoille on ollut tärkeää, joten olemme kaiken aikaa panostaneet ammattimaisen kerinnän kehittämiseen. Vuonna 2005 olin edustamassa Suomea Norjassa kerinnän maailmanmestaruuskisoissa moninkertaisen kerinnän suomenmestari Marko Käsälän kanssa. Piikun monet messumatkat ulkomaille mm. Lontoon, Pariisiin ja Moskovaan sekä kotisivut 2000-luvun alusta lähtien ovat mahdollistaneet ulkomaan myynnin ja kansainvälisten kontaktien synnyn.

Olen ottanut osaa moneen hankkeeseen, projektiin ja luottamustoimeen työnkuvani kummastakin näkökulmasta, mikä on avartanut näkemystäni villan käytön mahdollisuuksista ja tuotantoketjun solmukohdista. Olen muun muassa edustanut aluettani Suomen lammasyhdistyksen hallituksessa, ollut jalostusvaliokunnassa suomenlampaan puolestapuhujana ja istunut Pirtin Kehräämön hallituksessa vuosina 2016–2018. Kokemukseni on pitkä ja laaja, joten toivon sen olevan hyödyksi tälle kandidaatintutkielmalle ja myöhemmälle tutkimukselle. Omien kokemuksieni ja havaintojeni kautta ajattelen pystyväni välittämään kertomuksia aiheesta ja tekemään niistä merkityksellisiä.

Aineistoa on kerätty teemahaastatteluin pienyrityksiltä. Tilastokeskus määrittelee pienyrityksiksi sellaiset yritykset, jotka työllistävät alle 50 henkilöä ja joiden liikevaihto on alle 10 miljoonaa euroa¹². Haastateltuja yrityksiä on kolme, ja ne ovat valikoituneet sen käsityksen mukaan, että ne käyttävät kotimaista villaa jossain määrin, edustavat erilaisia villan käytön muotoja ja ovat hyvin edustava joukko tutkielman näkökulmasta. Yritykset ovat Huopaliike Lahtinen Jämsästä, Kultavilla Lohjalta ja Porin Villa ja Peitto. Piiku Oy:llä on ollut yhteistyötä vuosien varrella Lahtisen Huopaliikkeen ja Kultavillan Susanna Kääriäisen kanssa, minkä myötä haastattelijalla on olemassa mainittujen yritysten haastateltavien kanssa myös henkilökohtainen suhde.

¹² Tilastokeskus, 2020

Haastattelut toteutettiin puhelimitse ja sähköpostitse. Kaikkien kanssa on keskusteltu puhelimitse, tämän lisäksi Porin Villa ja Peittoon on kysymykset lähetetty pyynnöstä sähköpostilla ennen varsinaista haastattelupuhelua. Kysymykset laadittiin etukäteen, mutta haastateltavalle on annettu mahdollisuus kertoa aiheesta myös laveammin. Kyseessä oli siis puolistrukturoitu haastattelu¹³. Olen käynyt kaikkien haastateltavien kanssa läpi samat kysymykset ja aihealueet. Keskusteluissa aiheiden käsittely järjestys ja laajuus ovat vaihdelleet riippuen siitä, kuinka paljon haastateltava on halunnut kertoa aiheesta. Kaikki haastateltavat vastasivat suurimpaan osaan kysymyksiä, vain joitakin yksittäisiä vastauksia jää saamatta. Nämä vastaukset liittyivät kotimaisen villan osuuteen muusta tuotannosta.

Kysymykset olivat:

- *Miten olette päätyneet käyttämään kotimaista villaa?
Mistä villa hankitaan ja missä muodossa?*
- *Minkälaista villaa käytätte, onko rodulla, värillä tai laadulla merkitystä?*
- *Työstättekö itse villaa ja miten?*
- *Missä muodossa käytätte villaa ja mihin tuotteisiin?*
- *Mikä sen osuus on muusta käyttämästänne villasta?*
- *Miksi käytätte kotimaista villaa?*
- *Voisiko sen käyttöä lisätä?*

Haastattelujen lisäksi aineistoa on löytynyt alan lehdistä ja hankkeiden loppuraporteista. Osallistumiset alan seminaareihin ja paneelikeskusteluihin viime vuosien aikana ovat myös antaneet tietoa alan tämänhetkisestä tilasta. Alan ihmisten ja tapahtumien jatkuva seuraaminen ja havainnointi on kerryttänyt siten myös aineistoa tutkimukseen. Seuraavaksi esittelen haastatellut yritykset tarkemmin, käyn läpi haastattelujen vastauksia ja niissä nousseita aiheita.

¹³ Ruusuvuori & Tiittula, 2005

4 Huopaliike Lahtinen

Jämsän Partalankoskella on ollut aikoinaan huopatehdaskeskittymä, missä on toiminut seitsemän tehdasta yhtä aikaa. Tällä hetkellä kahdesta olemassa olevasta huopatehtaasta Huopaliike Lahtinen on niistä ainoa jäljellä oleva pitkävaraisia perinteisiä huopatossuja valmistava tehdas. Sen on perustanut maanviljelijä Alex Lahtinen vuonna 1921. Tänä päivänä heidän jalkineensa ovat kotimaisen käsityön puolesta puhuvia yksilöllisiä ja ekologisia designtuotteita, joiden rinnalla kulkevat perinteitä arvostavat mallit. Ajan mukaiset modernit huopatuotteet valmistetaan edelleen huolellisesti vaihe vaiheelta käsityönä, sillä koneet eivät kykene kaikkiin tarkkuutta vaativiin työvaiheisiin¹⁴. Heille on tärkeää, että tuotteet eivät kuormita luontoa ja vihreys on itsestäänselvyys.¹⁵ Lahtisten tuotteita myydään laajasti sekä suurissa marketeissa että omassa verkkokaupassa. Heillä on myös oma kauppa tuotantotilojen yhteydessä.¹⁶ Huopaliike Lahtisen tuotteet tunnetaan myös termillä Lahtiset, joten käytän tekstissä myös tätä lyhyempää nimeä yrityksestä.

Materiaalina Huopaliike Lahtisella käytetään puhdasta lampaanvillaa ja yrityksellä on pitkä historia kotimaisen villan käyttäjänä. Vielä 1990-luvulla he ostivat kotimaista villaa suoraan lampureilta. Nykyään villaa ostetaan suoraan tuottajalta todella pienessä mittakaavassa, vain yhdeltä lähilampurilta, joka tuo itse villat paikalle ja laatu on etukäteen tiedossa. Tämä villa pestään tehtaalla itse. Haastattelussa käy ilmi, että kotimaisen raakavillan ostaminen suoraan lampureilta koetaan hankalaksi, koska niitä ei voi ostaa näkemättä ja koskaan ei voi tietää etukäteen mitä saa. Edellä mainittu lähilampuri on poikkeus.¹⁷

¹⁴ Huopaliike Lahtinen, 2020

¹⁵ Huopaliike Lahtinen, 2020

¹⁶ Lahtinen, 2020

¹⁷ Lahtinen, 2020

Lahtisten tuotannossa käytettävästä villasta on kotimaista tällä hetkellä 80 %. Tuosta määrästä 30 % on Rantasen turkismuokkaamolta tulevaa kampausrillaa, jota syntyy lampaantaljojen kampausten yhteydessä. Muu kotimainen villa on ostettu Englannista, joka on ensin ostettu sinne Suomesta. Ulkomainen villa ostetaan suurilta villan välittäjiltä Englannista tai Saksasta. Villa on pesty, lajiteltu ja paalattu tiiviisti suurpaaleihin. Se, että villat ovat paalattu, on erittäin tärkeä seikka tuotantologistiikan kannalta, koska niissä sitä on helppo siirrellä ja säilyttää. Tuotannossa tehdään kahta harmaan sävyä, jotka saadaan sekoittamalla värjäämättömiä luonnonvärisiä mustia ja valkoisia kotimaisia villoja. Nämä harmaan sävyt ovat värjäämättömiä, luonnonvärejä. Tuotteita värjätään myös itse valmistuksen yhteydessä.¹⁸

Haastateltavan mukaan kotimaisuus on aina plussaa, mutta villan hankinnassa hinta ja laatu ratkaisee Lahtisten materiaaliostoissa. Kotimaista villaa ei ole helppo saada tarpeeksi ja jatkuvasti, mikä luo epävarmuutta. Rantasen turkismuokkaamon yrittäjät lähenevät eläkeikää ja jatkajasta ei ole tietoa, joten tämän villansaantiväylän jatkuvuus on epävarmaa. Pirtin Kehräämö neuvottelee vähäisessä käytössä ja myynnissä olevan Jämsän Huopatehtaan ostamisesta, joka on lähellä Lahtisten huopatehdasta¹⁹. Sinne on suunnitteilla perustaa yksi kotimaisen villan keräilyasema. Tämä on antanut toivoa siitä, että tulevaisuudessa kotimaista villaa olisi helpommin ja enemmän saatavissa myös Lahtisille.²⁰

Villa tulee tehtaalle pestynä, mistä eteenpäin Lahtiset työstää villan itse, sillä heillä on kaikki tarvittavat koneet ja laitteet, sekä tietotaito huopatuotteiden valmistamiseen. Villan huopumisominaisuus mahdollistaa valmistustavan, missä villaa muotoillaan liikkeen ja lämmön avulla. Lahtisten sanoin: ”Huovutusprosessi on kuin ohjailtava kaaos, joka perustuu siihen, että villakuidut menevät

¹⁸ Lahtinen, 2020

¹⁹ Pirtin Kehräämö, 2020a; Nepponen, 2020

²⁰ Lahtinen, 2020

takkuun. Huovuttaja yrittää koneellisesti vaikuttaa siihen, että kuidut takkuuntuvat lisää, mutta juuri siten miten halutaan.”²¹

Myytävät tuotteet ovat lähinnä huopajalkineita sekä laukkuja. Tuotteiden muotoiluun on osallistunut yrityksen ulkopuolelta ostettuja huippuosaaajia, joille on brändätty omat tuoteperheet. Aki Choklat for Lahtiset -mallisto edustaa huippuunsa vietyä muotoilua. Malliston jalkineissa suomalainen perinteikkyyys yhdistyy rohkeasti nykyaikaan. Jonas Hakaniemi for Lahtiset -mallisto on Jonas Hakaniemen Lahtisille suunnittelema selkeälinjainen ja graafinen laukku- ja reppumallisto. ”Hyvä design on osa kestävästä ajatteluamme. Tuotteemme suunnitellaan ajattoman kauniiksi, pitkäaikaisiksi ystäviksi, joista pidetään tarpeen tullen myös huolta.” Näihin sanoihin kiteytyvät suunnittelun lähtökohdat Lahtisten kotisivuilla.²²

Villan jäljitettävyyden on tärkeää jo imagonkin takia. Valveutunut osa asiakkaista on kiinnostunut villan alkuperästä, ja mulesingin käytön pelko on suuri. Mulesing on lampaiden loishäätöhoitoon liittyvä toimenpide, jota käytetään Australiassa merinolampaille ja on saanut paljon negatiivista julkisuutta mediassa viime vuosina²³. Lahtiset eivät käytä merinoa ollenkaan tämän ja korkean hinnan vuoksi. Eläinten käsittelykysymykset ovat nousseet asiakkaiden kyselyjen myötä yhä enemmän esille. Lahtiset kertovat kotisivuillaan haluavansa omalla toiminnallaan edesauttaa tuotantotapoja, jotka rasittavat luontoa mahdollisimman vähän, sekä tukea ymmärrystä, miten jokainen meistä voi olla vaikuttamassa kestävässä kehityksessä omilla valinnoillaan²⁴. Osalle asiakkaista edellä mainituilla seikoilla ei ole mitään merkitystä, vaan muut tekijät ratkaisevat ostopäätöksen.

²¹ Huopaliike Lahtinen, 2020

²² Huopaliike Lahtinen, 2020

²³ Sim, 2020

²⁴ Huopaliike Lahtinen, 2020

5 Kultavilla

Kultavillan toimialana on valmistaa kudottuja kankaita mittatilaustyönä. Pienenä toimijana se palvelee ketterästi sekä tarjoaa monipuolisia palveluja protomalleista pieniin tuotantosarjoihin. Asiakkaan tavoitellessa yksilöllistä kangasta, Kultavillasta saa palvelun alusta loppuun malli- ja värisuunnittelusta, sekä kankaan tuotannon ja kustannusrakenteen arviosta aina valmistukseen asti. Materiaalit hankitaan asiakastöihin suoraan valmistajilta. Tuotannossa ei synny hävikkiä, sillä kankaat kudotaan asiakastilauksena. Yrityksen on perustanut Susanna Kääriäinen vuonna 2013, luoden samalla itselleen mielekkään ja mielenkiintoisen työn. Yritys aloitti toimintansa Espoossa, mutta on nyt muuttanut Lohjalle.²⁵

Kotimaisesta villasta tehdyt langat ovat tulleet yritykselle tutuiksi monissa töissä ja sen käyttöä haluttaisiin lisätä. Etenkin pehmeän hyvälaatuisen suomenlampaan villan ominaisuuksia haluttaisiin hyödyntää ja yhdistellä muiden rotujen villoja niiden kanssa perinteisillä tekniikoilla. Kultavillassa on käytetty Pirtin Kehräämön puolikampalankoja, joissa on suomenlampaanvillaa noin 70 % valkoisissa ja 90 % luonnonmustissa ja loppuosa määrittelemättömien eri rotuisten lampaiden villoja. Suomenlampaan ja kainuunharmaksen luonnonvärien ruskeiden ja harmaiden lisäksi on käytetty luonnonväreillä värjättyjä lankoja. Nämä värjäykset on tehty pienissä erissä tiiviissä yhteistyössä Aurinkokehrän Anna Vaskon kanssa. Värisävyt voivat vaihdella erästä toiseen luonnonväreillä värjätessä, mutta sen ajatellaan tekevän jokaisesta villaerästä ainutlaatuisen.²⁶

Kotimaiseen villaan ja lankaan liittyy muutamia haasteita liittyen sekä kutomakonekäyttöön että lopullisen kankaan ominaisuuksiin. Kotimaisen langan käyttö kutomakoneessa on haasteellista, koska kude tulee siihen kartiolta. Pirtin Kehräämöltä saa langan vain vyyhdillä, jonka jälkeen se pitää toimittaa yritykseen,

²⁵ Kultavilla, 2020

²⁶ Kääriäinen, 2020

joka laittaa langan kartiolle. Kultavillalle sen tekee Kaustisilla toimiva Lanka ja tekstiili. Kartiionin jälkeen langat värjätään Kauhavalla Finlangan tiloissa, joita Anna Vasko vuokraa tätä tarkoitusta varten tarpeen mukaan. Kotimaisen langan toinen haaste konekudonnassa on langan päiden yhdistäminen. Langan on juostava kutomakoneessa tasaisesti, jotta kude ei katkea, mikä hidastaisi työskentelyä. Siksi langat tulee yhdistää tarkasti koneellisesti, eikä niitä saa missään nimessä solmia. Jouhevan työskentelyn takaamiseksi lankakartion tulee myös olla riittävän suuri.

Nyppyyntyminen eli billing on myös koettu ongelmaksi kotimaisesta villasta tehdyissä kankaissa. Ulkomaalaisissa villalangoissa on käsittelyjä, joilla nyppyyntymistä ehkäistään. Käsittelyt vaikuttavat villalankojen tuntuun ja hajuun, mikä ei tee niistä houkuttelevia. Vaikka nyppyyntymisongelma kotimaisissa langoissa on häiritsevä, niitä ei haluta vaihtaa kokonaan käsiteltyihin ulkomaisiin lankoihin. Ongelmaa pyritään ehkäisemään kehittämällä langan kierrettä, kankaan sidosta ja valitsemalla erityyppisiä villoja. Villan laatuun ja hankkimiseen halutaan panostaa tulevaisuudessa, jotta langasta saadaan parasta mahdollista sekä päästään eroon Pirtin Kehräämön pitkistä ja vaihtelevista toimitusajoista. Lankojen toimitusaikojen venähtäessä joskus yli puoleen vuoteen tuotteiden tekeminen maksaville tilausta odottaville asiakkaille on mahdotonta²⁷.

Lähiaikoina tuotantoon on tulossa pukukankaita, johon käytetään kotimaisesta villasta tehtyä lankaa. Kankaat on suunnitellut ja materiaalin hankkinut tilaaja Jonathan Inberg, joka luo niistä unisex-vaatemalliston. Se on aikomus esitellä Pariisin muotiviikolla vuoden 2021 alussa²⁸. Suunnitteilla on myös oma hanke, jonka tavoitteena on toteuttaa vaatetuskankaita 100 % kotimaisesta materiaalista, suomenlampaan ja kainuunharmaksen villoista.

²⁷ Kääriäinen, 2020

²⁸ Strandberg, 2020

Kultavillan asiakkaat ovat kiinnostuneita kotimaisista materiaaleista ja niitä haluttaisiin käyttää enemmän. Ympäristökysymykset, ekologisuus ja läpinäkyvä tuotanto ovat yrityksen tavoittelemia arvoja. Halu käyttää kotimaista villaa on suuri, mutta materiaalin hankala saatavuus ja työläys jarruttaa sen käyttöä. Materiaalin hankkiminen itse on mahdollista, mutta ei toivottu vaihtoehto. Kääriäisellä on käsitys, että myös muille alan yrittäjille tulee enenevässä määrin kyselyjä kotimaisen villan käytöstä ja ongelmat ovat saman suuntaiset muillakin.²⁹

6 Porin villa ja peite

Peitot, tyynyt ja patjat valmistetaan Porin Villa ja Peite -perheyrietyksessä luonnonmateriaaleista ja villaa käytetään tuotteiden täyteenä. Yrityksellä on pitkä historia villan käytöstä, sillä se on perustettu jo vuonna 1929 nimellä Porin villatavara- ja vaihtoliike. Alkujaan toimittiin vaihdantataloudessa, vaihtamalla villat peittoihin. Nykyisin tuotteita myydään verkkokaupassa ja omassa myymälässä Porissa, ja sisustus- ja huonekaluliikkeiden ohessa toimivissa näyttelytiloissa eri puolilla Suomea pääsee kokeilemaan tuotteiden tuntua ja näkemään ne aidosti.³⁰

Villaa on ollut mukana läpi neljän sukupolven, alun kotimaisesta villasta siirtyen englantilaiseen ja ranskalaiseen, ja palaten jälleen vuonna 2019 neljän vuoden kehitystyön tuloksena käyttämään myös kotimaista texel-villaa³¹. Kotimaisella villalla täytetyistä tuotteista on luotu oma Suomivilla-sarja. Vuodevaatteisiin sopivalta täytevillalta vaaditaan erilaisia ominaisuuksia kuin langan teossa. Texelin villa soveltuu tähän tarkoitukseen hyvin, koska se on karkeaa ja samalla kuohkeaa. Liharotujen, kuten texelin, villamassa on tilavuudeltaan vähäisempi kuin

²⁹ Kääriäinen, 2020

³⁰ Porin Villa ja Peite, 2020

³¹ Knuutila, 2019

suomenlampaan villan ja näin ollen ne kimpoavat takaisin paremmin alkuperäiseen muotoonsa³². Tämä ominaisuus pystytään hyödyntämään hyvin täytteenä.

Porin Villa ja Peite hankkii itse käyttämänsä kotimaiset villat texel-rodun kasvatajilta. Nämä raakavillat pestään ja jatkojalostetaan yrityksen tarpeisiin sopivaksi ulkomailla. Peitteisiin villa karstataan levyksi itse, jonka jälkeen villalevy tikataan kankaiden väliin. Oma karstakone on oleellinen ja tärkeä tuotannon osa. Haastattelussa jäi avoimeksi, kuinka suuri on kotimaisen villan määrä kaikesta käytetystä villasta. Kotimaisen villan käyttöön liittyvä logistiikka aiheuttaa enemmän työtä ja kustannuksia, kuin käytettäessä vain ulkomaista villaa. Kotimaisen villan käyttö on oleellinen arvo, ja luonnonmateriaalit sekä kemikaalittomuus ovat kantavia teemoja. Kotimaisen villan käyttöä halutaan lisätä ja kotimaisuusastetta nostaa.³³

7 Kotimaisen villan arki nykyään

Tänä päivänä kaikesta Suomessa tuotetusta villasta hyödynnetään karkean arvion mukaan vain alle puolet ja loput menevät hukkaan³⁴. Nämä luvut vaihtelevat eri kyselyissä laskentatapojen mukaan³⁵. Suomenlampaan uuhien tuottama villa arvioidaan olevan vuosittain 2–4,5 kg, riippuen siitä montako karitsaa sillä on ja lasketaanko ne mukaan villatuotokseen³⁶. Tuotetuista villamääristä ei ole olemassa tarkkaa tietoa, mutta kaikkien uuhien määrä tiedetään. Näin ollen se mikä katsotaan keskiverroksi villatuotokseksi vaikuttaa arvioihin hyödynnetyn

³² Puntila, 2010

³³ Viinikka, 2020

³⁴ Lehto, 2020

³⁵ Ala-Siurua, 2018 Lehto, 2020

³⁶ Inkovaara, 1945 Puntila, 2010 Karja & Lilja, 2007

villan osuudesta. Tarkasteltaessa villamääriä, pitää huomioida hävikki raakavillan ja valmiin tuotteen välillä. Kehräämöt laskevat, että yhdestä raakavillakilosta tulee valmista tavaraa noin 0,6–0,7 kg, eli hävikki on 25–40 % riippuen villan roskaisuudesta ja rasvaisuudesta³⁷. Villarasva eli lanoliini sitoo itseensä lantaa, roskaa ja muita epäpuhtauksia. Se pitää poistaa, jotta villa saadaan puhdistettua. Villarasvan määrä voi olla lampaalla 6–35 % rodusta ja ilmastosta riippuen. Ulkomaiset villapesulat erottavat tämän lanoliinin ja tekevät sillä liiketoimintaa.³⁸

Pienkehräämöjä on vielä puolen kymmentä³⁹. Pienkehräämöt käyttävät kotimaista raakavillaa, mutta käytetyistä villakilomääristä ei ole tarkkaa tietoa saatavana. Näiden kehräämöjen tunnettu toiminnan laajuus ja konekapasiteetti huomioon ottaen, niiden käyttämä villamäärä ei voi olla huomattava. Ne ovat lähinnä keskittyneet kehräämään lampureiden omista villoista rahtikehruuna käsityölankoja kotikutojien ja neulojien tarpeisiin. Rahtikehruulla tarkoitetaan toimintaa, missä lampuri teettää tuottamistaan villoista omiin tarkoituksiinsa lankaa tai huovutuslevyä. Näin ollen tuotteiden materiaalin alkuperä on tiedossa.

Kehräämöt pitävät eri väriset villat erillään, mutta eri rotuisten lampaiden villoja ei erotella vaan kaikki laitetaan samaan kasaan. Villan tuottaja, joka vaihtaa villansa suoraa lankoihin, ei saa välttämättä saman laatuista lankaa kuin mitä hänen villansa ovat olleet. Villojen hinta määritellään värin, painon ja puhtauden mukaan ja summalla voi ottaa vaihdossa valmiita lankoja. Suuren osan parhaista villoista lampurit rahtikehruuttavat langoiksi itselleen ja markkinoivat ja myyvät ne itse saadakseen villoille paremman hinnan. Tämä toiminta on hyvin perinteistä ja pienimuotoista, mutta samalla juuri pienien erien kehruuttaminen on koko ajan lisääntynyt⁴⁰. Lampureilta itseltään voi ostaa lankaa, jonka rotu, alkuperä ja tuotanto-olosuhteet ovat tarkastettavissa asiakkaan niin halutessa.

³⁷ Pirtin Kehräämö, 2020b

³⁸ Puntila, 2010

³⁹ Suomen Lammasyhdistys, 2020

⁴⁰ Nepponen, 2020

Asiakkaan pitää olla todella valveutunut, kiinnostunut ja omatoiminen, jotta löytää haluamansa langan tietystä villasta. Internetin mahdollisuudet ovat kuitenkin helpottaneet etsimistä ja löytämistä paljon, ja ylipäätään mahdollistaneet näiden pienten erien myyntiä.

Suurimmalle osalle lampureita villalla ei ole taloudellista merkitystä, joten se ei kiinnosta. Vain pienelle osalle eli näille käsityöinnostuneille lampureille villoilla on taloudellista merkitystä. Lain⁴¹ mukaan lammas on pakko keriä ainakin kerran vuodessa ja suositeltavaa on keriä kaksi kertaa vuodessa, joten jokainen lampuri joutuu tekemisiin villan kanssa, halusi tai ei. Ammattikeritsijän palkkio voi maksaa enemmän kuin mitä villoista saa myytäessä, joskin työ hoituu varmasti laadukkaasti ja tehokkaasti.

Lampaita ei keritä, jos se on mahdollista, kuten nuoria alle vuoden vanhoja karitsoita vaan ne lähtevät teurastamoon villoineen. Karitsan villa on pehmeämpää ja hienompaa laadultaan kuin aikuisten lampaiden villa, mutta siitä ei saa parempaa hintaa myytäessä. Villaa kertyy myös hieman vähemmän karitsasta kuin aikuisesta lampaasta, koska ne ovat kooltaan pienempiä.

Taloudellisen merkityksettömyyden vuoksi lampurit eivät ole yleisesti ottaen kiinnostuneita kiinnittämään huomiota villan laatuun. Motivaation puutteesta kuitukseen ja ruokinnan järjestelyihin ei kiinnitetä huomiota villojen laatua ajatellen, jolloin syntyy paljon käyttökelvotonta roskaista villaa. Nämä ongelmat eivät ole yksin Suomen lampureiden ongelmia, vaan samantapaisia villaongelmia on myös monessa muussa maassa. Jotta villat saataisiin tuotettua, kerittyä ja kerättyä kokoon laadukkaasti, sen arvostuksen ja hinnan pitäisi nousta. Siksi niin tuottajien kuin asiakkaiden tulisi olla tietoisempia villan käyttötavoista ja mahdollisuuksista.

⁴¹ Finlex, 2010

8 Kotimaisen villan virtauksiin vaikuttavat tahot

Kotimainen villa kelluu maatalouden, maailmanmarkkinoiden ja tekstiiliteollisuuden ristiaallokossa. Monenlaisia ja kokoisia pelastusrenkaita ja apua heitellään monelta taholta. Käsittelen seuraavaksi neljä mielestäni merkittävää toimijaa, joiden teoilla on suuri vaikutus kotimaisen villan virtoihin. Nämä tahot ovat Suomen Lammasyhdistys, Pirtin Kehräämö, Novita ja hanketoiminta.

8.1 Suomen Lammasyhdistys

Suomen Lammasyhdistyksen painopisteet ja tehtävät ovat muuttuneet satavuotisen historian aikana monta kertaa, painottuen tällä hetkellä edunvalvontaan ja tiedottamiseen. Alkujaan se perustettiin vuonna 1918 huolehtimaan lampaiden ja vuohien jalostuksesta. Lammastilaneuvonta oli oleellinen osa toimintaa vuoteen 1988 asti, jolloin nykyisen muotoinen toiminta alkoi. Yhdistys edustaa lampankasvattajia valtakunnallisesti, eikä itse harjoita elinkeinotoimintaa. Heidän kotisivuiltaan löytyy tietoa villasta, kehräämöistä ja villatuotteiden suoramyymistä.⁴² Villat ja niiden ympärillä käytävä keskustelu ja tiedottaminen ovat enenevässä määrin nousseet pintaan viime vuosina myös yhdistyksen toiminnassa. Tällä hetkellä suunnitellaan toimenpiteitä, joilla saadaan kerättyä alan toimijat yhteen miettimään ratkaisuja villaan liittyvän logistiikan parantamiseksi. Tavoitteena on saada oikea villa oikeaan paikkaan ja raakavillan logistiikka paremmaksi kehittämällä keräilyä ympäri Suomea; Mottona ajatus ”Logistiikka on infoa.”⁴³

⁴² Suomen Lammasyhdistys, 2020

⁴³ Leinonen, 2020

8.2 Pirtin Kehräämö

Pienkehräämöistä suurin ja lammastalouden kannalta merkittävin on vuonna 1948 perustettu Pirtin Kehräämö (Pirtti), joka käyttää ainoastaan kotimaista villaa. Suurin osa villasta pesetetään ulkomailla, mutta sillä on myös oma pesulinjasto, jota käytetään lähinnä lampurien omien erien kehrutusvilloille. Värjäys ostetaan Suomesta ja sitä tehdään sekä villakuituun että lankoihin. Pirtillä on oma tuotevalikoima, monia erilaisia lankoja, puolikampalangasta hahtuvaan ja huovutuslevyyn värikarttoineen, ja tuotteita myydään verkkokaupasta ja kehräämön yhteydessä olevasta myymälästä. Vuoden 2019 tunnuslukujen perusteella tuotannossa käytetyistä villoista omien tuotteiden osuus on 49 %, lampurien omien villaerien eli ns. rahtikehruun osuus oli 19 % ja tilauksesta yrityksille tehtyjen lankojen osuus oli 32 %⁴⁴.

Yrityksille tehdään lankoja heidän omilla toivomuksillaan. Yritykset jälleenmyyvät lankoja käsityön harrastajille, joista merkittävin tällä hetkellä on jyväskyläiläinen Titityy⁴⁵. Tukuwool-tuotemerkillä myytävä kotimaisesta villasta tehty lanka on Titityyn ylpeydenaihe, jolla on yli 60 jälleenmyyjää, etupäässä ulkomailla⁴⁶. Pirtin suurista asiakkaista innovatiivisin ja tunnetuin käyttäjä tällä hetkellä lienee pöytyäläinen Myssyfarmi. Se pyrkii hankkimaan luomusuomenlampaanvilloja Pirtin välityksellä ja maksamaan niistä keskimääräistä parempaa hintaa. Eri rotuisten lampaiden villoja saatikka luomutuotannossa olevien lampaiden villoja ei ole eritelty aiemmin Pirtillä, mutta nyt he tekevät sitä erikseen Myssyfarmille. Nämä villat kehrutetaan langaksi, joista eläkeläismummit neulovat taidokkaasti markkinoituja brändipipoja. Myssyfarmin asiakkaista merkittävä osa on ulkomailla⁴⁷.

⁴⁴ Pirtin Kehräämö, 2020a

⁴⁵ Pirtin Kehräämö, 2020a

⁴⁶ Titityy, 2020

⁴⁷ Rauhansuu, 2019

Pirtin kehräämö sanoo käyttävänsä villaa vuodessa noin 18 000 kg ja käsittelevänsä koko Suomen tuotannon 90 000 kg:sta puolet eli noin 45 000 kg⁴⁸. Pirtin Kehräämö on ostanut villaa lampureilta suurempia määriä kuin on itse pystynyt jalostamaan, näin ollen se on tavallaan pienessä mittakaavassa jatkanut villan tukemista Lammastaloussäätiön turvin. Villaa ostetaan enemmän kuin itse pystytään käyttämään, millä toteutetaan omistajan tehtävää tukea Suomen lammastaloutta. Ylimääräisen villan Pirtin Kehräämö on jälleenmyynyt maailmanmarkkinoille, jolloin hinta elää maailmanmarkkinoiden hintojen mukaan. Vuodesta 2019 kertovassa tuottajatiedotteessa Englantiin kerrotaan myydyn 5000 kg⁴⁹. Euroopasta, esim. Saksasta ja Englannista, löytyy villatukkuja, jotka ostavat ja myyvät raakavillaa ja pesevät, lajittelevat ja pakkaavat villat teollisuudelle käyttökelpoiseen muotoon⁵⁰.

Kysynnän kasvu viime vuosina on luonut Pirtillä tarvetta kehittää materiaalin saatavuutta. Villan keruupisteitä suunnitellaan perustettavaksi nykyisen ja ai-noon Mikkelissä kehräämöllä sijaitsevan lisäksi. Suunnitteilla on myös kapasiteetin nostaminen ostamalla Jämsän Huopatehdas, joka on omistajan eläköitymisen myötä myynnissä oleva kehräämö. Nämä ovat tällä hetkellä vasta neuvotteluvaiheessa, eikä päätöksiä ole vielä tehty.⁵¹

8.3 Novita

Suomessa toimii pohjoismaiden suurin käsityölankojen valmistaja Novita, joka on käyttänyt kotimaista villaa ostaen sen maailmanmarkkinoilta. Yli 20 miljoo- nan liikevaihdollaan se on jo keskisuuri yritys⁵². Novita käyttää vuosittain niin

⁴⁸ Vatanen, 2018

⁴⁹ Pirtin Kehräämö, 2020a

⁵⁰ Lahtinen, 2020

⁵¹ Nepponen, 2020

⁵² Tilastokeskus, 2020

paljon villaa, 100 000 kg, että tätä määrää eivät suomalaiset lampaat pysty nykytietoon edes tuottamaan. Ensimmäisen kerran Novita käytti suomalaista villaa vuonna 1978 Ajaton-langassa, mutta sen jälkeen on kulunut vuosikymmeniä ilman sitä⁵³. Vuosina 2014–16 suomalaista villaa käytettiin sekoitettuna muiden villalaatujen kanssa 35 000 kg. Villa ostetaan ulkomaisilta tukkureilta. Tästä ei ole varmaa tietoa, mutta käsittääkseni ne ovat villoja, jotka Pirtti on myynyt ulkomaille, koska muita kotimaisen villan kerääjiä ja ulkomaille myyjiä ei ole. Välillä kotimaisen villan käytöstä on luovuttu, mutta joulukuussa 2019 Novita kertoi otavansa halutun mutta vaikeasti saatavan kotimaisen villan takaisin tuotantoon yleisön pyynnöstä ja ajan hengen vaatimuksesta. Lokakuussa 2020 Novitan verkkokaupassa on myynnissä lankaa, jonka materiaali on 100 % kotimainen villa. Nyt heidän tavoitteenaan on kysynnän vuoksi kasvattaa suomalaisen villan hyödyntämistä tuotantoon.⁵⁴

8.4 Kierrätys, jäte ja roskavilla hankkeet

Kierrätysvillan käytön hyödyntämiseksi ja lisäämiseksi on ollut hankkeita, joissa on tutkittu, kuinka sitä saataisiin hyödynnettyä käyttöön meillä keskieuropalaisen mallin mukaan. Kierrätyksen suosion kasvun ja oletettu kierrätysvillasta luotujen tuotteiden suosio antaa lupaavan näkymän kierrätysvillasta tehdyille tuotteille. Tuotannollisteknisiä esteitä kierrätysvillan käytölle ei hankkeissa ole ilmennyt, mutta todellisuudessa ongelmat ovat samansuuntaiset kuin muullakin villalla: pienet määrät, pitkät etäisyydet, kapasiteetin rajallisuus ja kustannusten suuruus. Kierrätetyn villamateriaalin määrät ovat pieniä, sitä ei ole lajiteltu ja sen sisältämiä kemikaaleja ei tunneta. Pitkien etäisyyksien Suomessa pienten määrien kuljettaminen tulee kalliiksi, kun raaka-aineen täytyy kilpailla maailmanmarkkinahinnoilla. Kierrätysvilla-alan toimijat ovat samoja kuin villapuolella, missä on jo muutenkin pulaa kapasiteetista ja osaavista tekijöistä.

⁵³ Novita, 2020a

⁵⁴ Novita, 2020b

Toisaalta villasta tulee jätettä heti kerinnän jälkeen, jos sitä ei pystytä myymään eteenpäin, sillä villa on kuitenkin pakko keräillä lampaasta irti. Pakkokeritystä villasta suuri osa on roskaista, mutta muuten käyttökelpoista. Kierrätys- ja jätevil-
lat voitaisiin yhdistää, jolloin niistä olisi paremmat mahdollisuudet kehittää tuot-
teita kohteisiin, joissa kasviperäiset roskat ja tekstiiliteollisuudessa käytettyjen
tunnettujen kemikaalien määrien tarkan määrittelyn puute ei haittaisi, kuten pak-
kausmateriaaleihin, maanrakennukseen tai öljyntorjuntaan.⁵⁵

Jätevilla ei välttämättä ole jätettä, kun sille löytyy oikea käyttötarkoitus. Esimer-
kiksi Skotlannissa on alettu käyttämään villoja vaelluspolkujen kunnostuksessa,
koska sen on havaittu olevan parempaa kuin vastaava tekokuituinen materi-
aali⁵⁶. Luonnonpuistojen ja vaelluksen suosion kasvaessa soisi tätä ajatusta ko-
keiltavan myös Suomessa. Raakavillasta on myös kehitetty rakeista lannoitetta
maan rakenteen parantamiseksi lähinnä puutarhojen käyttöön⁵⁷.

9 Villojen huominen

Lähi tuotannon arvostuksen ja vihreiden arvojen nousun myötä on kotimainen
villa päässyt jälleen otsikoihin⁵⁸ ja yhä suurempi kuluttajakunta on alkanut kyse-
lemään sen perään⁵⁹. Tuotteiden alkuperästä ollaan kiinnostuneita ja sen elin-
kaaresta halutaan tietää materiaalia myöten. Luonnonmateriaaleja halutaan
käyttää enenevässä määrin ja samalla ajatella ympäristöä. Kierrätys on lisäänty-
nyt ja sitä vaaditaan myös tekstiilikuiduilta. Tässä tilanteessa moni pienyritys

⁵⁵ Amgwerd; Koivumaa; Erja; & Viluksela, 2017

⁵⁶ Lammas ja Vuohi- lehti, 2019

⁵⁷ Vinblad, 2019

⁵⁸ Rautanen, 2020; Vertainen, 2019 Torikka, 2019

⁵⁹ Räisänen, 2019

haluaisi käyttää kotimaista villaa tuotteissaan, mutta sitä jalostavaa pienteollisuutta on vähän ja materiaalin saatavuus takkuua.

Koska villaa ostaa suuremmissa määrin vain Pirtin Kehräämö, eikä se ole lajiteltu ja jälleenmyynyt sitä suoraan kotimaan markkinoille, näin ollen yrityksillä ei ole edes mahdollisuutta käyttää kotimaista villaa. Vain olemalla Pirtin asiakas, käyttämällä heidän tekemiään lankoja tuotteissaan ja maksamalla mahdollisesti villasta enemmän voi jossain määrin käyttää kotimaista villaa. Muissa tapauksissa pitää itse hankkia villa lampureilta, varmistaa laatu ja määrä, pesettää se ja jalostaa tarvitsemaansa muotoon, mikä ei ole houkutteleva vaihtoehto, kun villaa voi ostaa suoraa villatukuista maailmalta.

Ne kehräämöt, jotka ovat jäljellä, ovat keskittyneet lähinnä lampureiden pieniin eriin. Pirtin Kehräämön kapasiteetti ei riitä kaikkeen. Samaan aikaan vanhoja toimivia kehräämöjä seisoo tyhjillään ja villan tuotantoon liittyvä tieto katoaa unohduksiin pikkuhiljaa, kun vanha sukupolvi eläköityy ja uutta ei ole kasvamassa⁶⁰. Villaa käyttävää pienteollisuutta Suomesta vielä löytyy, mutta ne käyttävät harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta lähinnä ulkomaista villaa hinnan, tasalaatuisten erien ja jatkuvan saatavuuden takia.

Suomessa on tällä hetkellä noin 75 500 uuhta⁶¹, joiden arvioidaan tuottavan noin 90 000 kg villaa⁶². Tuosta määrästä puolet käsittelee Pirtti ja sitä missä tuo toinen puoli (45 000 kg) Suomen tuotannosta on, ei ole olemassa tarkkaa tietoa. Toisaalta onko kaikkia villoja edes keritty tuskin kukaan tietää, koska villasta ei tarvitse pitää kirjanpitoa, josta asia selviäisi, toisin kuin muusta lammastaloustuotannosta, sillä se ei ole maataloustuote kerinnän jälkeen. Tuosta lammasmäärästä saataisiin ainakin kaksinkertainen määrä villaa, jos siitä vain tehtäisiin

⁶⁰ Amgwerd;Koivumaa;Erja;& Viluksela, 2017

⁶¹ Lehto, 2020

⁶² Vatanen, 2018

kannattavaa. Eri rotuisten lampaiden villojen pitäminen erillään ja ylipäätään lajittelu laadun perusteella jo raakavillana edesauttaisi villojen hyödyntämistä ja kaupallistamista.

Suomenlammas on tunnettu ulkomailla, koska sitä on viety ominaisuuksiensa, varsinkin hedelmällisyytensä, takia aikoinaan maailmalle. Suomenlammaskantoja löytyy ympäri maailmaa sekä puhtaina että sekoituksina. Sen hyvät vill ominaisuudet ovat myös tunnettuja. Suomenlampaan rotuyhdistys Finnsheep ry arvioi, että haluttua ja maailmallakin tunnettua puhdasta suomenlampaanvillaa pystyttäisiin tuottamaan nykyisellä eläinmäärällä vuosittain noin 40 000 kg⁶³. Suomenlammasuuhia on noin 55 000⁶⁴, mikä antaa kuvan suuremmasta tuotetusta villa määrästä, mutta ProAgrian tuotantotarkkailussa, joka pystyy takaamaan villan aitouden ja alkuperän on vajaa 12 000 uuhta⁶⁵. Tuo määrä villaa olisi varteen otettava jo Novitan tuotannossa. Myös Myssyfarmi on laskenut, että he tarvitsevat villaa tuotannon kasvun myötä lähivuosina 40 000 kg⁶⁶. Tulevaisuudennäkymä suomenlampaanvillalle näyttää valoisalta, jos kaikki osapuolet ovat yhteistyökykyisiä ja tahtotila on yhteinen. Tuolle villalle olisi jo pitkään ollut ostajia, jos sitä olisi ollut ostettavissa puhtaana ja hyvälaatuisena. Itseltäni on haluttu ostaa raakaa suomenlampaan villaa Englantiin, Italiaan ja Saksaan.

Lammastaloussäätiön vakaassa ja pitkäaikaisessa omistuksessa olevalla Pirtin Kehrämöllä on suuri ja järkälemäinen rooli kotimaisen villan jalostajana. Se on halunnut palvella tasapuolisesti kaikkia lampureita, eikä ole halunnut lähteä erottelemaan eri rotuisten lampaiden villoja, vaikka se tietyissä tapauksissa olisi

⁶³ Finnsheep, 2019

⁶⁴ Lehto, 2020

⁶⁵ Lehto, 2020

⁶⁶ Rauhansuu, 2019

ollut järkevää. Toisaalta eikö ole koko lammastalouden etu, että lampuri saa villastaan paremman hinnan pitämällä eri rotujen villat erillään? Tasalaatuisten villasekoitusten tekeminen tiettyyn tarkoitukseen vaatii tätä erottelua.

Villan tuottajien ja käyttäjien välistä puuttuu koko kokonaisuutta palveleva toimija. He eivät kohtaa, vaikka aina ei ole edes kysymys rahasta. Villan laatu vaihtelee ja sitä on pienissä määrin pitkin pitäjiä. Villalla ei ole keskitettyä keräilyjärjestelmää ja paikkaa, jossa se lajiteltaisiin yrittäjäystävällisiin suuriin tuotantolinjoihin ja josta sitä voitaisiin ostaa tarvittavissa tasalaatuissa määrissä. Tuotanto vaatii myös jatkuvuutta, jonka pitäisi olla taattu tuotteiden teki-
jälle, jotta tuotetta voidaan markkinoida ja brändätä. Tämän päivän tuotteissa alkuperän ja tuotantoprosessin läpinäkyvyyden on oltava kunnossa.

Suomessa on niin vähän villoja, ja varsinkin halutuimpia suomenlampaanvilloja, että suurta keskitettyä keskusvarastoa tuskin on mahdollista rakentaa kilpailtaessa maailmanmarkkinahinnoilla. Kekseliäänä kansana suomalaisten pitäisi tehdä jokin omaperäisempi ratkaisu, koska vaikka kuinka ihailemme ulkomaisia suuria ja tehokkaita toimintamalleja, ne eivät meillä voi menestyä. Ideoita maailmalta voidaan tuoda, mutta käytänteet on pakko ratkaista itse. Villamaailman kokonaisuus pitäisi maalata uusien rohkeiden vedojen omasta näkökulmasta.

Villahankkeita on ollut ympäri Suomea, mutta alan pienuuden takia tulevaisuudessa niiden toivoisi kattavan koko maan. Tutkimusta mahtuisi paljon lisää villan tuotantoketjun ja jatkojalostamisen yhteistyön parantamiseksi. Mielenkiintoista olisi tietää miten meillä roskavillat yhdistettäisiin luontoretkeihin ja miten rakentamisessa ja maanparannuksessa voitaisiin hyödyntää villaa. Voisiko hirvituhoja estää roskavillan avulla, kun markkinoilla on jo lampaanrasvasta tehty karkote⁶⁷. Tekstiiliteollisuudelle kehittyvät uudet kuidut voisivat olla villojemme

⁶⁷ Lensu, 2020

parhaita kavereita. Aalto yliopisto kertoo näinä päivinä suunnitelmistaan Birke-
wolle, jossa on tarkoitus yhdistää loncell, selluloosamuuntokuitu, ja suomalai-
nen villa⁶⁸. Perinteisten villan käyttötapojen soisi kukoistavan edelleen saaden
muotoilun tästä päivästä ja tulevaisuuden tuulista.

Villojen huomisen maisema on avoin, mahdollisuuksia täynnä oleva avara nä-
kymä. Mitä siihen tulevaisuudessa piirtyy, on kiinni tämän päivän villavaikutta-
jista ja -toimijoista. Virtaako villa monia pieniä puroja pitkin moninaisena ympä-
riinsä vai yhtenä suurena uomana tiettyyn kohteeseen? Pyritäänkö purojen ja
virtojen suuntaan ylipäättään vaikuttamaan vai annetaanko mennä vaan maail-
man kuohujen mukana? Suomessa on hieno käsityöperinne ja koulutus, jolla on
varmasti paljon annettavaa villoillemme. Nuoret ovat rohkeita tarttumaan haas-
teisiin ja toimintaympäristö on globaali. Ajan henki ja herääminen ympäristöasi-
oihin tukevat villaa kaikin puolin. Vaikka meitä ja villoja on vähän, yhteistyöllä,
kokonaisvaltaisella näkemyksellä ja päättäväsyydellä villojen maisemasta on
mahdollista tulla todella upea.

⁶⁸ Rissanen, 2020

Lähdeluettelo

- Ala-Siurua, M. (9. 11. 2018). Jopa puolet lampaanvillasta menee roskiin tai poltettavaksi. *Etelä-Suomen Sanomat*.
- Amgwerd, M.;Koivumaa, V.;Erja, P.;& Viluksela, P. (2017). *Kiertovillasta kasvuun*. Metropolian Ammattikorkeakoulun julkaisusarja.
- Finlex. (10. 6. 2010). *Valtioneuvoston asetus lampaiden suojelusta*. Noudettu osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100587>
- Finnsheep. (6. 11. 2019). *Valtakunnalliset Lammaspäivät*. (Finnsheep; Latvanen, Jarmo, Esiintyjä) Tornio.
- Huopaliike Lahtinen. (19. 10. 2020). *Huopaliike Lahtinen*. Noudettu osoitteesta www.lahtiset.fi
- Inkovaara, N. (1945). *Kannattava lammastalous*. Helsinki: Pellervoseura.
- Kääriäinen, S. (10. 10. 2020). Kultavilla Oy. (E. Piesala, Haastattelija)
- Karja, M.;& Lilja, T. (2007). *Alkuperäisrotujen säilyttämisen taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuuriset lähtökohdat*. Jokioinen: MTT, Tietohallinto.
- Knuutila, M. (21.. 9 2019). Suomi-villa vihdoin hyötykäyttöön. *Iltalehti*, ss. 36-37.
- Komulainen, M. (1998). *Pirtin kehräämö Oy 50 vuotta*. Savilahden Kirjapaino Ky.
- Kultavilla. (20. 10. 2020). *Kultavilla Oy*. Noudettu osoitteesta <http://www.kultavilla.fi>
- Lahtinen, J. (9. 10. 2020). Huopaliike Lahtinen. (E. Piesala, Haastattelija)
- Lammas ja Vuohi- lehti. (2019). *Lammas ja Vuohi -lehti*.
- Lehto, M. (2020). *Uutta liiketoimintaa sivutuotteista-hanke*. Luke. Noudettu osoitteesta Luke: <https://uusivu.weebly.com/julkaisut.html>
- Leinonen, P. (26. 10. 2020). Suomen Lammasyhdistyksen. (E. Piesala, Haastattelija)
- Lensu, H. (20. 9. 2020). Pomminvarmaan hirvenkarkotukseen ei tarvita kivääriä tai patruunoita – mutta aikaa kuluu ja vaivaa koituu. *Maaseudun Tulevaisuus*.
- Nepponen, O. (9. 10. 2020). Pirtin hallituksen pj. (E. Piesala, Haastattelija)

- Novita. (10 2020a). Eläköön suomalainen villa. *Novita 5/2020 talvi*, s. 35.
- Novita. (30.. 10 2020b). *Novitan verkkokauppa*. Noudettu osoitteesta
<https://www.novitaknits.com/fi/novita-suomivilla>
- Piiku. (1984-2020). Suomenlampaanvilla. (E. Piesala, Haastattelija)
- Pirtin Kehräämö. (2020a). *Tiedote tuottajille 18.3.2020*.
- Pirtin Kehräämö. (14. 11. 2020b). *Villan kehruuttajille*. Noudettu osoitteesta
<https://www.pirtinkehraamo.fi/kehraamo-ja-villa/kehruuttajille>
- Porin Villa ja Peite. (26. 10. 2020). *Porin Villa ja Peite*. Noudettu osoitteesta
<https://villajapeite.fi>
- Puntila, M.-L. (2010). *Villan anatomia, ominaisuudet, laatuun vaikuttavat tekijät, arvostelu*.
- Räisänen, R. (11. 2. 2019). Promoting Finnwool with Green Production and Sustainability: Aspects from the Past to the Future, from Crafts to Industry. *TEXTILE*, s. 17:3.
- Rauhansuu, A. (6. 11. 2019). *Valtakunnalliset Lammaspäivät, Kotimaisen villan uusi tuleminen – ostajan kasvavat tarpeet*. (Myssyfarmi, Esiintyjä) Torniossa.
- Rautanen, P. (29. 5. 2020). *Kotimainen villa käy kaupaksi nyt raakana ja jalostettuna, mutta rahdataan valtaosin ulkomaille pestäväksi – arvokas lanoliini jää hyödyntämättä*. Noudettu osoitteesta Yle.fi:
<https://yle.fi/uutiset/3-11373235>
- Rissanen, M. (26. 11 2020). Noudettu osoitteesta Aalto Ylioisto:
https://www.lyyti.fi/reg/CircularInnovationFair?fbclid=IwAR1gHEzOm_5901SI-hnmMkNli_h0C58bb3aE0IV5qnfcs-IEQ0Vsjxbs0sM
- Ruusuvuori, J.;& Tiittula, L. (2005). *Haastattelu, tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Jyväskylä: Vastapaino.
- Sim, T. (9. 11. 2020). *Mulesing*. Noudettu osoitteesta
<https://www.sheepcentral.com/wool-prices-rises-indicate-global-indifference-to-mulesing-merriman>
- Strandberg, M. (22. 5. 2020). *Fåren på hinders gård inspirerar till klädkollektion – ska visas i Paris*. Noudettu osoitteesta Västra Nyland:

<https://www.vastranyland.fi/artikel/faren-pa-hinders-gard-inspirerar-till-kladkollektion-ska-visas-i-paris/>

Suomen Lammasyhdistys. (17. 11. 2020). *Suomen Lammasyhdistys*. Noudettu

osoitteesta <https://lammasyhdistys.fi/suomen-lammasyhdistys/>

Tilastokeskus. (4. 11. 2020). *pienet- ja keskisuuret yritykset*. Noudettu

osoitteesta https://www.stat.fi/meta/kas/pienet_ja_keski.html

Titityy. (20. 3. 2020). *Lankakauppa Titityy*. Noudettu osoitteesta

https://visitjyvaskyla.fi/artikkelit/helmet/148/lankakauppa_titityy

Torikka, T. (19. 11. 19). Suomalaisella villalla suursuosio – PirtiKehräämö:

"Tällaista vuotta ei ole ollut koskaan, tilauskanta on ihan valtava".

Maaseudun Tulevaisuus.

Vatanen, S. (2018). *Villat meille langat teille*. Pirtin kehräämö.

Vertainen, K. F. (10. 10. 2019). *Suomenlampaan historia*. (K. F. Vertainen,

Esiintyjä) Finnsheep päivillä 10.10.2019, Kangasala.

Viinikka, A. (21. 10. 2020). Porin Villa ja Peite. (E. Piesala, Haastattelija)

Vinblad, S. (6. 11. 2019). *Villaan liittyvien hankkeiden esittely*. (Lapin Yliopisto,

Esiintyjä) Valtakunnalliset Lammaspäivät, Tornio.